

EK – 5

**ÇELTİK TARLASINDAN ÇELİK
FABRİKASINA**

**KARABÜK YANLIŞ BİR
YER SEÇİMİ Mİ İDİ?**

**KARABÜK 1947 YILINDA NEDEN ÇOK
DENGESİZ ÇALIŞIYORDU?**

**AMERİKALI THORNBURG KARABÜK
İÇİN NEDEN
“SANAYİ UCUBESİ” DEDİ?**

**1965 YILINDA KARABÜK’TE
381 BİN TON SIVI ÇELİK
ÜRETEBİLMEK İÇİN NE TÜR
YATIRIMLAR
GEREKTİ?**

The Times reklamlarından

Bir kompozisyon

EK – 5

ÇELTİK TARLASINDAN ÇELİK FABRİKASINA KARDEMİR

Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyetin 50 inci yılında bir kitap yayımlamış. Kuruluş hakkında çok önemli bilgiler içeriyor. Arka kapağında Divriği madenin bir fotoğrafı ve altında şu hatırlatma var:

“YERYÜZÜNDE DEMİRİ İLK BULAN,
KULLANAN, YAYAN TÜRKLERDİR”

İki hususu unutmuş: “Demiri en az kullanan ve çok pahalıya mal eden de Türklerdir” Özellikle o tarihte: 1973

Türkiye Cumhuriyeti daha ilk yıllarda demir-çelik üretimine başlamak istemiş. Demir Sanayii Müdüriyeti Umumiyesi kanununun tarihi 17 Mart 1926.

Yapılan etütler en uygun yerin Ereğli olduğunu göstermişse de 13 haneli Karabük köyü tercih edilmiş ve 3 Nisan 1937 tarihinde temeli atılmış. Denizden uzak olmasını tercih etmişler. Sonuçta hem denizden hem de maden cevheri (Divriği) ve kömürden (Zonguldak) uzak kalmış Karabük tesisleri. Şeker fabrikaları 4-5 milyon liraya mal edilirken Karabük’ün ilk maliyeti 33 milyon lira. Yapım işi İngiliz Brassert firmasına verilmiş, Alman Krupp daha ucuz teklif vermiş olmasına rağmen. Atatürk Almanların yakında savaş çıkaracaklarını ve bu nedenle işin aksayacağını düşünmüş.

Aşağıda tesislerin hizmete girişi kronolojik olarak verilmiştir. Görüldüğü gibi savaş boyunca adım adım ilerlemiş yatırım:

6 Haziran 1939	Kuvvet santrali
27 Temmuz 1939	Birinci Kok Fabrikası
9 Eylül 1939	Yüksek Fırınlara
15 Kasım 1939	Boru Fabrikası
9 Ocak 1940	Çelikhane
3 Nisan 1940	Haddehane
7 Kasım 1941	Saç Haddehanesi
15 Haziran 1944	Sülfirik Asit ve Süperfosfat (Gübre) fabrikası

Savaş sonrası üretim hem yetersiz hem de değişik birimler arasında üretim dengesi yok. 1949 yılında mevcut durum hakkında Thornburg şunları yazmış: (Nail Artuner çevirisi sh 50 - 52)

"Bütün bu zorluklar ¹yetmiyormuş gibi, fabrikanın planı da nisbetsiz ve memleketin ihtiyacına uygunsuz bir şekilde yapılmıştır. Fabrikanın mevcut iki izabe fırınının pik demiri imal kapasitesi senede 350 bin tondur. Pik demiri olarak hiç satış yapılmadığı takdirde bu miktar pik demirinden 288 bin ton çelik yapılabilir. Halbuki fabrikanın çelikhanesinin kapasitesi senede 150 bin tondur. Yani izabe fırınlarının imal edeceği pik demirin ancak yarısından biraz fazlasını işleyebilecek kapasitededir. Fabrikanın haddehanesi ise sadece 40 ila 50 bin ton, yani çelikhane kapasitesinin üçte biri nisbetinde bir kapasitedir.

"Memlekette başka çelik fabrikası mevcut olmadığına göre fabrikanın haddehanesi tam kapasite ile çalıştığı takdirde dahi, çelikhane sadece üçte bir kapasite ve izabe fırınlarının da sadece altıda bir kapasite ile çalışması icabeder.

"Herhangi bir memleket için dahi mühim bir sermaye israfı teşkil edecek olan bu durum, sermaye imkanları çok mahdut olan Türkiye için elim bir vaziyet arz etmektedir.

"Fabrikanın kurulması 1940 senesinde ikmal olmuştur. Bugüne kadar en fazla istihsal 1945 ve 1946 yıllarında olmuştur. Bu senelerin her birinde 350 bin ton kapasiteli izabe fırınları 75 bin ton pik demiri çıkarmıştır. 150 bin ton kapasiteli çelikhane bahis konusu pik demiri ile hurda demirden 1945 yılında 65 bin ve 1946 yılında da 76 bin ton çelik imal etmiştir.

"Haddehane 1945 yılında 47 bin ve 1946 yılında 34 bin ton imalatta bulunmuştur ki, bu miktar normal kapasitenin biraz fevkindedir.

"Saç fabrikası 1945 de 8 500 ve 1946 da 8 500 ton saç yapmıştır.

"Yani 1946 yılında Türkiye'nin 200 bin ton işlenmiş çelik ihtiyacına karşılık fabrikanın mecmu işlenmiş çelik imalatı ancak 62 500 tona baliğ olmuştur.

"Aynı zamanda bu imalat memleketin en çok muhtaç olduğu mamuller de değildir. Mamafih, bu vaziyeti; fabrikanın bünyesinin tabii bir neticesi olarak kabul etmek lazımdır."

Bu alıntıyı yaptıktan sonra elime bir kitap geçti: TÜRKİYE NASIL YÜKSELİR? İçinde 36 tablo var. 256 sayfa. Yazarın adı Max W. Thornburg. Yayın tarihinin 1949 veya 1950 olduğu anlaşılıyor. Yayın tarihi açık olarak gösterilmemiş. Nail Artuner çevirisi kitap ise 1950 yılında yayımlanmış. İçinde 14 tablo var. 150 sayfa. Birinci hamur kağıdına basılmış. Resmi bir yayın görünümünde. Ziraat Bankası Matbaasında basılmış. Banka yayını değil.

Belli ki Nail Artuner metni kısaltmış. Tetkik edildiğinde hem kısaltma var hem tablolar dahil bazı bölümlerin tamamen çıkarılmış. Ancak iş bu kadar ile bitmiyor. Bir de üslup farkı var. Karabük ile ilgili eleştirileri bir de Nebioğlu yayınevinin kitabından veriyorum:

¹ Thornburg'un bahsettiği zorluklar demir ve kömürün uzak mesafelerden taşınması. Bunun sonucunda maliyetlerin yüksekliliği.

DEMİR VE ÇELİK MERKEZİ KARABÜK

Alâlede demir malzeme imal eden demirhane ve dökümhaneler bir tarafa, müstehliklere hizmet edecek küçük ve hafif mamuller sanayini tesis edip geliştirmeden, Türkiye'nin Sümer Bank'ın bir teşebbüsü olan büyük bir ana çelik fabrikasını kurması, doğruca modern sanayileşmenin ortasına atılmak hususundaki yüksek gayelerle dolu gayretin tipik bir misalidir.

Bu iş için Karadeniz sahillerinden dağlarla ayrılmış olan Karabük mevki seçilmiştir. Fabrikanın kömürünü bu dağların öte taraflarında asgari 45 mil, işleyeceği cevheri ise kara yolu ile 600 mil uzaktaki Divrikten getirmek lâzımdır. Bu şartlar, tesisatı taşıt masrafları bakımından ağır bir yükün altına sokmak demektir.

Karabük bu iş için seçildiği zaman izabe fırınlarının ithal malı cevher kullanacağı düşünülmüş ve Divrikteki demir cevherinin zenginlik derecesi ve kalitesi araştırılmamıştır. Bu kadar büyük ve masraflı modern bir tesisat kurulmadan evvel, yerli demir cevheri kaynaklarının esaslı bir tetkikten geçirilmesi lüzumu aşikâr olmakla beraber, ithal malı demir cevheri işletecek fabrikanın yerini tayin ederken, demir cevherin nakline lüzum göstermeyecek ve kömürün de el altında bulunacağı bir sahil yerinin seçilmesi yerinde olurdu. Fakat askeri şahsiyetler, tesisatı taarruzdan korumak mülâhazasıyla fabrikayı 1500 metreye yakın bir yüksekliğin arkasında yerleştirmeyi tavsiye etmişlerdir. Halbuki bu mülâhaza bugünkü şartlar içinde tamamiyle beyhude idi. Bunun böyle olduğunu önceden tahmin etmek, fabrika tasarılarının hazırlandığı 1933 yılında pekâlâ mümkündü. Her ne ise, fabrika şimdi, Zonguldak limanından 50, tasarlanan Ereğli iskelesinden 70 mil uzaktadır.

Beş sene kadar sonra Divrikteki yüksek nispette maden ihtiva eden cevher tükendiği zaman, ya orada kalan cevherden kükürdü ayırmak için masraflı yeni bir tesis kurmak veya İzmit yakınlarında son zamanlarda keşfedilmiş bir maden yatağına bir demiryolu kolu uzatmak ve mevcut demiryolu hattını da ıslah etmek lâzım gelecektir. Karabük'le İzmit arasındaki mesafe çok daha kısa olmasına rağmen, İzmit yataklarındaki cevher, Divrikteki yüzde 60 nispette olan demire mukabil sadece yüzde 40 demir ihtiva etmektedir. Bu cevherin kullanılması maden işletme ve taşıt masraflarını arttıracak ve izabe fırınlarının randımanını düşürecektir. Bu mevki kalabalık bir bölge de değildir. Bu yüzden çeşitli fırınlarla imalâthane ve dükkânların ihtiyaçları için yeni bir şehrin kurulması lâzımgelmiş ve bu da sermaye masraflarının üzerine binmiştir.

İKTİSADİ BİR UCUBE

Sanki bu kusur ve engeller yetişmiyormuş gibi, fabrikanın plânı da muvazeneli değildir ve memleketin ihtiyaçlarına uymamaktadır. İki izabe fırınının yıllık 350 bin ton pik demir istihsal kapasitesi vardır. Eğer hiç pik demir satılmasaydı, bu miktar 288 bin ton çelik istihsaline kifayet edecekti. Buna rağmen, çelik fırınlarının yılda ancak 150 bin ton çelik işleyecek bir kapasitesi vardır. Bu da izabe fırınlarına ayak uyduracak miktarın yarısından biraz daha fazladır. Buna karşılık, haddehane ancak teçhiz edilmiş olduğu imal maddeleri karışık olarak ortalama 40 bin ilâ 50 bin ton iş çıkarabilmekte ve yeni çelik fırınlarının istihsal ettikleri miktarın ancak üçte birini işleyebilmektedir. Memlekette başka çelik fabrikaları olmadığı için, neticede haddehane tam kapasiteyle çalışsa bile, çelik fırınları kapasitelerinin ancak üçte biriyle, izabe fırınları ise ancak altıda biriyle çalışabilirler. Böyle bir sermaye israfı her memleket için ciddi bir mahiyet alır. Türkiye'ye gelince mânası kıt kaynaklarının feci bir şekilde ziyan edilmesi demektir.

Sanki işleri daha da kötü bir hale koymak için, haddehane Türkiye'nin en ziyade muhtaç bulunduğu çelik mamullerini imal edecek şekilde teçhiz edilmemiştir. Haddehane bilhassa büyük kesmeler, ağır levhalar, 12,5 mm. çapındaki çubukları haddeleyebilir; fakat köprüler, yapı malzemesi, gemi inşai veya tamiri için gerekli strüktürel biçimde ve bulutlu levhaları imal edecek veya betonarme inşatta petrol, tel veya çivi gibi gündelik ihtiyacı karşılamak için yüzlerce şekilde kullanılacak daha ufak çapta çubukları yapacak teçhizattan mahrumdur. Bu haddehane 1945'de 3,700 ton ray yapmaya muvaffak olmuştur. Fakat bu raylar o kadar düşük kaliteydiler ki, son derece ihtiyaca rağmen demir yolları idaresi tarafından reddedilmişlerdir. Haddehane 1946'da daha iyi kalitede 7,500 ton ray inşa etmiştir. Bunların çoğu yine yapılmış oldukları iç işin kullanılmamıştır. Bu bahsedilen raylar inşa halinde bulunan birçok Türk yapılarında, fabrikanın imal edemediği T ve I kirişleri yerine kullanılırken görülebilir. Münasip şekilde kullanıldıkları takdirde ancak en geniş petrol tankları veya gemi inşaatı için kullanılacak olan ağır levhalardan birçok Türk su tankları yapılmıştır. Fabrikanın mamulleri silâh imali hususunda da kullanılmamaktadır.

Bu ekonomik ucubenin mesuliyeti, geniş mikyasta, hizmetleri Türkler tarafından aranılıp kabul edilmiş olan ecnebi acentelerine aittir. Fabrika plânlanırken Krupp tesislerinin 1922 – 1923'deki ²teknik tavsiyeleri esas olarak alınmıştı. Türk halkının sırtına böyle beyaz bir fili yükletmekte ne maksat takip edildiği, tektik ve şüphe mevzuu olabilir. Hiç şüphe yoktur ki, Almanlar Türk piyasasını gelecekte Essen çeliği ile doldurmayı düşünüyorlardı... Bundan başka Leninin pek haklı olarak "Gigantomanie" diye vasıflandırdığı Sovyetlerin o muhteşem ağır endüstri plânlama ve tesislerinin ihtiras dolu tesisleri altında bulunuyordu.

Teknik işler teknik kabiliyeti su götürmez bir yabancı firma tarafından yapılmıştır, fakat Karabük'teki makamlara göre, bu firma asli plânları ya olduğu gibi tatbik etmek, yahut ilk anlarda işin kontratlarını almak üzere olan Almanlara işi terk etmek mecburiyetiyle karşı karşıya kalmıştır.

KARABÜK'TEKİ FAALİYET

Tesisat 1940'da tamamlanmıştır. Şu ana kadar en büyük istihsal 1945 ve 1946'da sağlanmıştır. Bu yılların her ikisinde de izabe fırınları 350 bin tonluk bir randımanla 75 bin ton pik demir istihsal etmişlerdir. Bundan, parça demire ilâveten, çelik fırınları 150 bin tonluk bir nominal randımanla, 1945'de 65 bin, 1946'da 76 bin ton çelik külçe çıkarmıştır. Haddehane 1945'de 47 bin, 1946'da – bir dereceye kadar tespit edilen kapasitenin üzerinde – 54 bin ton hadde mamulâtı elde etmiştir. Yaprak demir fabrikası 1945'de 4,950, 1946'da 8,500 ton yaprak demiristihsal etmiştir. Bu sebeple 1946'da topyekûn işlenmiş çelik miktarı tahmini bir 200 bin tonluk talebin karşısında 62,500 tondur. Bunun karşılığındaki istihsal ihtiyaçların çoğuna iyi uydurulmamıştır. Fabrikanın yapı ve plâni karşısında, bu neticeye mani olmak imkânsızdı.

Devlet tarafından verilen masraf listesi ihtiyatla karşılanmalıdır. Bu rakamlar, Karabük'te tonu 12 liraya (4,25 dolar) teslim edilen bugünkü demir cevheri fiyatına istinat etmektedir. Madencilik bölümünde işaret edildiği gibi, kömür yardım dolayısıyla istihsal masrafından daha aşıya satın alınmaktadır. Bildirilen maliyet masrafları:

² Dizgi hatası. 1932 – 1933 olmalı

1 İNCİ LİSTE

Demir ve Çeliğin Halihazır Maliyet ve Fiyatları

Cins	Maliyet (Metrik ton başına lira olarak)	Satış Fiyatı	Maliyet (Metrik ton başına dolar olarak)	Satış Fiyatı
Pik demir	90	90	32	32
Külçe çelik	150	200	53	71
Ağır parçalar	253	410	89	145
Ray	375	575	133	203
Levha	390	538	138	190
Orta ağırlıkta parçalar	272	480	96	170
Parmaklık	275	540	97	191
Yaprak	420	620	148	219

Kaynak: Karabük fabrikasının resmi istatistikleri.

A – Türk lirasının dolar karşısındaki ayarlamayı müteakip 2.83 nispetine göre, 1946 para ayarlamasından evvel dolar üzerindeki bu yuvarlak hesapların yüzde 55 daha yüksek olması icap ederdi.

NOT: Bu fiyatlara depresyon dahildir. Fakat diğer masrafların neleri ihtiva ettiği pek vazih değildir. Çeşitli demir ve çelik mamullerin halihazır maliyet ve fiyat durumu 1 numaralı listede gösterilmiştir.

İmalât masrafları tahmin edileceği gibi ve bilhassa Türk ücret seviyesi göz önünde bulundurulduğu takdirde, yüksektir. Fiyatları ise bu maliyet masrafları üzerinden özlü bir kâr gösterecek şekilde tespit edilmektedir. Fiyat seviyesi o derece yüksektir ki, kısmen dünya piyasalarında halen mevcut çelik yokluğundan kısmen de serbest ithale karşı konulan takyidlerden doğan inhisarcı bir kontrol olmaksızın buldukları seviyede tutulmalarına imkân yoktur. Bu inhisar gevşetilecek olursa, teşebbüs şimdi çelikte Sümerbank tarafından elde edilen kârı temine muvaffak olamayacaktır.

KARABÜK'ÜN İSTİKBALİ

Sümerbank mensupları kadar Maliye ve Ekonomi Bakanları da bu tesisleri ne pahasına olursa olsun kurtarmaya azmetmiş bulunuyorlar. Taşıt ve diğer vasıtalar için ilâve yatırımlardan başka, bizzat fabrikanın asli yatırımı 42 milyon lira kadardır. (Türk lirasının para ayarlamasından evvelki 1,82 nispetine göre 23 milyon dolar) Eğer bu sınai ateş ilâhının şimdiye kadar yakıp kavurmuş olduğu sermaye, idari titizlik, teknik maharet, malzeme ve emek, Türk halkının hakiki ihtiyaçlarını tatmin hususunda harcanmış olsaydı, hayat standardının yükselmesi bakımından önemli gelişmelerin sağlamış olacağı kuvvetle söylenebilir. Meselâ, Karabük fabrikası, başka memleketlere ihracat kadar, Türkiye'nin her tarafında da yakacak maddesi olarak son derece ihtiyaç duyulan Zonguldak'taki gayri kâfi kömür istihsali üzerinde de ağır baskılar yapmıştır. Zaten teçhizat yokluğu ve tamir edilememek yüzünden halen battal bir halde bulunan demiryolları üzerine bu baskı ezici bir yük olmuştur.

Şimdi daha da modern bir işletme meydana getirmek için Karabük'e daha ziyade yatırım ve emek ilâve etmek fikri ileri sürülmüştür. Karabük'ü daha ilk safhada hazırlanması gereken cinsten iyice mütevazın bir yekpare parça haline getirmek için bu çeşit bir plâna hiç şüphesiz ki ihtiyaç vardır. Bununla beraber yine, büyük kısmı, halâ orta çağlardaki Avrupa seviyesinde bulunan bir iktisadi piyasanın sınai gelişmesinde büyük bir modern çelik fabrikanın ön plânda gelmesinin zaruri olup olmadığı sualine cevap verilmemiş bulunuyor.

Karabük'te yapılması teklif edilen tesislerden biri, işlenmiş çelik kapasitesini, fabrikanın ekonomik faaliyeti için zaruri olduğu iddia edilen 180 bin tona çıkaracaktır. Fabrikadaki yeni tesisat yaprak, levha, ray, ağır parçalar, orta boy parçalar, çubuk ve parmaklık imaline tahsis edilecektir.

Bu yeni tesis, yeni demiryolları yapılmasına, demir madenlerine k malzeme verilmesine ve bizzat maden çıkarma işlerinde de yeni ıslâhat yapılmasına lüzum gösterecektir. Yalnız fabrikaya lüzumlu ilâveler, tadiller ve arızı masraflar, 25 milyondan 200 milyon liraya kadar yükselmektedir. (9 ilâ 35 milyon dolar arasında).

Daha esaslı plânlar, fabrikayı aynı zamanda dikişsiz tüp, helezoni olarak dökülmüş boru ve ince yapraklar imal edecek malzemeye teçhiz edecektir. Bu da yatırımlara 22,5 milyon lira (8 milyon dolar) daha ilâve edecek bir ameliyedir.

Bu işleri menfaati olmayan muktedir mütehasıslara etraflı bir surette tetkik ettirmeden, fabrikanın ne şekle dökülmesi gerektiğini veya bundan ne yapılabileceğini kimse kestiremez. Program hangi yolu tutarsa tutsun, bu yol boş bir gurur ve şahsi ihtirasla dolu bir düşüncenin mahsulü olmamalıdır. Bir kurtarma hareketi bahsinde Amerikan yardımını sağlayacak tavsiyeler, bu raporun son bölümünde zikredilecektir.

NOT: Çevirmen teknik İngilizceyi iyi bilmediği için saç yerine yaprak demir gibi deyimler kullanmış. Ancak bu çeviri daha ayrıntılı ve orijinale daha yakın. Orijinal kitap bir tek Bilkent Üniversitesi'nde var. Aylardır bir bilimkadınının üstünde gözükiyordu. 13 Haziran günü birkaç saatliğine geri getirdi. Ayaküstü beş dakika konuştuk. Bu kitap ve dönem hakkında bilimsel çalışma yapıyormuş. Kitabı beğenmediğini, yanlış tespitleri olduğunu ifade etti. Şahidim de var. Ardından ekledi, "Zaten Menderes'in danışmanı imiş. ABD gizli arşiv dokümanlarından okudum". Menderes'in danışmanı olmasını olumsuz bir puan olarak ekledi. Oysa Thornburg Karabük hakkında son derece olumsuz, Şeker Şirketi hakkında ise aynı derecede olumlu yazmış. Önerileri de bence genelde doğru. Bilkentli genç hanım kitabın neresini beğenmediğini söylemedi.

Orijinal kitap 324 sayfa. İçinde bir de harita var. Nebioğlu çevirisi orijinale sadık kalmış ancak son üç eki vermemiş. Sonuncusu Vaner Planı'nın Thornburg'a gönderilen bir taslağı. Artuner çevirisinin çok yetersiz olduğu ve eleştiri üslubunu yumuşattığı kesin. Ancak çözemediğim husus şu: Nebioğlu çevirisi daha önce yayımlandığına göre, devlet neden Artuner'e çeviri yaptırmış ve pahalı kağıda bastırmış??? Derin devlet mi şaşkın devlet mi anlayamadım !

Thornburg, gerçekten Menderes döneminde Türkiye'ye birkaç kez gelmiş ve hükümete raporlar vermiş.

DP döneminde dengesizlikleri gidermek amacı ile tevsi yatırımları devam etmiş.

1950 sonrası tevsi ve ek kuruluşlar:

	Tevsi ve Ek Yatırımın Konusu	Üretime geçiş tarihi
1	İkinci kok fabrikası	12 Mayıs 1952
2	Sinterleme Tesisi	16 Şubat 1953
3	Savurma Boru Fabrikası	31 Mart 1954
4	Tav çukurları	11 Ekim 1959
5	34'lük blok haddesi	10 Kasım 1959
6	28'lik Dö Ha	20 Nisan 1960
7	Kırma, eleme ve sinterleme ek tesisi	10 Kasım 1962
8	Üçüncü Kok Fabrikası	6 Aralık 1962
9	Üçüncü Yüksek Fırın	10 Aralık 1962
10	Dö profil haddesi	13 Şubat 1964
11	Kontinü Çubuk, İnce Profil ve Band Haddesi	21 Temmuz 1965
12	İkinci Makine Atölyesi	1966
13	Çelik Konstrüksiyon Atölyesi	1 Eylül 1966
14	Pik, Çelik ve Metal Dökümhanesi	5 Ocak 1967

13 Mayıs 1955 tarihinde Sümerbank'tan ayrılarak bağımsız bir KİT olmuş: Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri. Daha sonra Divriği Demir Madenleri de Etibank'tan alınarak Karabük'e bağlanmış.

Thornburg'un bahsettiği dengesizlikler bir ölçüde giderilmiş ve 1960 yılında, 1950'ye kıyasla üretimini % 134 artırarak 264 bin ton ham demir ve pik ve 266 bin ton sıvı çelik üretimini gerçekleştirmiş.

1965 yılında üretime geçen ve kendi imkanları ile çok büyük tevsi yatırımlarını gerçekleştiren Erdemir yoluna devam eder ve temettü dağıtırken, Kardemir bir yanda kötüyönetim (politikanın karışması) öte yanda çok yüksek işçi ücretleri ve gereksiz yere şişirilen kadrolar sonucunda bugün içinden çıkılmaz bir noktaya gelmiştir – maalesef. 1965 yılında henüz sağlıklı bir aşamada: 1965 üretim göstergeleri:

Hadde mamulleri: 381 bin ton
 Sıvı çelik: 338 bin ton
 Yüksek fırın üretimi: 321 bin ton
 Külçe Pik: 104 bin ton
 Kok: 728 bin ton

2003 yılında ortalama kapasite yaklaşık 1 milyon ton